

LBRIS

We know
books

Gabriel Purcăruș

TRICOLORUL ÎN ALB ȘI NEGRU

o pledoarie pentru nuanțe

Făgăraș, 2024

INTRODUCERE - O țară a contrastelor / 15**TRESTIA SE ÎNDOAIE, DAR NU SE RUPE**

- La marginea imperiilor / 26
Ispita triumfalismului / 34
Victime și conspirații / 39
Rescrierea miturilor / 44
Mecanisme de supraviețuire / 48
Tipuri de corupție / 52
Dreapta, cucerii și cuceritorii / 57
Valori, spaime și dorințe / 63
Personal și impersonal / 68

CE NE LIPSEȘTE

- Mirări de decembrie / 72
Libertatea ca masturbare intelectuală / 76
Unire și unitate / 79
Poetul și eroii / 83
Ce-ți lipsește ție, dulce Românie! / 85
Premiu de consolare? / 88
„E toți hoți!” / 91
Profesioniștii / 95

PROIECT DE ȚARĂ

- Logoterapie națională / 102
Ce nu este proiectul de țară / 109
Durerea ca proiect / 113
Ultima soluție? / 118

Democrație internă și vot uninominal / 126

Schengen și corupția / 132

Salvatorul Francesco / 136

Oul fiscal / 138

SPERANȚE ȘI SOLUȚII

Intelectualii și politica / 144

Cine ne sunt intelectualii? / 149

Diaspora între alb și negru / 154

Partidul și partidele / 161

Partidul cel mai important / 166

Copacul și fructele / 171

Decalogul omului politic / 178

Eurocandidatul / 182

Mediocritate sau măreție? / 190

EPILOG - O țară de iubit / 193

INTRODUCERE

- O țară a contrastelor

Tricolorul în alb și negru? Cum vine asta?

Politologul american Samuel Huntington a brevetat termenul de „țară sfâșiată” (*torn country*). În concepția sa, o țară sfâșiată este aceea în care coexistă două puternice tendințe social-politice diametral opuse, una care împinge respectiva țară spre modernitate (înțeleasă ca o aliniere la o altă civilizație, presupus superioară) și alta care i se opune cu ferocitate, căutând să păstreze tradițiile și obiceiurile. Drept simplă ilustrație, ne putem imagina stăpânul care trage cu putere de căpăstru un catâr ce se proptește țepăn pe picioarele de dinapoi și refuză să înainteze. Problema, atât în privința țărilor, cât și a catârului, este că nu se știe niciodată cine va învinge și cu ce cost – va izbuti stăpânul să își convingă animalul să se deplaseze în direcția dorită sau va renunța, efortul fiind prea istovitor?

De mai bine de 30 de ani, românii se află într-un lung și alambicat proces de căutare de destin. În 1989, au fost într-adevăr uniți – știau exact ce nu mai voiau – dar odată răsturnat regimul Ceaușescu, lucrurile nu au mai fost deloc clare. Geopolitica de țară de margine, aflată la intersecția nu doar a unor imperii, dar și a unor civilizații total diferite, plus lipsa experienței în autoguvernare au amplificat deruta cu privire la calea de urmat. După o dictatură atroce care condusese inevitabil spre izolare și sărăcie, românii s-au trezit cu povara libertății în brațe, având de ales

o cale de dezvoltare națională, dintre numeroasele căi disponibile. Modelele externe aflate la îndemână – *perestroika* sovietică, balcanismul cu parfum turcesc, modelul occidental prosper și democratic – se suprapuneau peste apelurile la originalitate, la căutarea unei căi proprii, care să țină cont de limbă, cultură și tradiții. În spațiul public, curente politice moderne s-au amestecat cu atitudini bazate pe mituri arhetipale – salvatorul, eroul care se sacrifică pentru binele comun, tehnocratul, unitatea, conspirația, defetismul, resemnarea mioritică. Printre toate acestea și-a creat un loc de seamă și familiara corupție – acest *modus vivendi* balcanic de a ne rezolva problemele strecurându-le prin labirintul unor legi ostile și de neînțeles. Libertatea venea, așadar, la pachet cu o doză ridicată de confuzie.

Putem spune că în 1989 România a căutat să treacă de la dictatură la democrație parlamentară și de la economie centralizată la economie de piață. A ieșit însă un hibrid: o democrație de piață și o economie parlamentară. Multă gălăgie, opinii pătimașe pro și contra pe orice subiect, legi și constituții împrumutate nepotrivit de la alte țări, o clasă politică pusă pe căpătuială și neglijență față de propria misiune.

Unii români – printre care și autorul acestor rânduri –, după o serie de încercări de a se adapta la noile realități, și-au pierdut răbdarea și au ales o soluție radicală: emigrarea. Am povestit despre experiența autoexilului, cu iluziile, realizările și dezamăgirile aferente, în volumele mele precedente: „Corectopia” și „Țara cea mai bună din lume”. Pentru a scăpa de o veșnică tranziție spre nicăieri, acești

români au preferat să trăiască în societăți așezate, unde lucrurile funcționau deja în mod satisfăcător. Diaspora românească numără undeva în jurul a cinci milioane de suflete, ceea ce constituie un procentaj uriaș față de populația țării de origine. Este clar că escapismul a fost considerat de mulți compatrioți drept o alternativă viabilă.

Pe unde am umblat în cei aproape 25 de ani, am întâlnit mai mereu două curente de opinie contrastante: unii români din exil păstrează o nostalgie sfântă pentru țara de origine, în timp ce alții o reneagă total și nu vor să mai audă de ea. Surprinzător, aceleași două atitudini – una de adorație și alta de rușinare – le întâlnim și printre cei ce au rămas să trăiască în patrie. S-ar zice că tricolorul este văzut în alb și negru cam de toți fiii săi...

Este riscant să emiți ipoteze asupra originii acestei dualități. Să ne mulțumim cu observația că însăși dănuirea noastră ca popor de limbă romanică este un mister. Avem parte de două narațiuni istorice total diferite cu privire la formarea noastră (*origin story*), fiecare cu meritele și ciudățeniile ei. Prima, cea mai răspândită, susține că suntem urmașii dacilor cucerți și asimilați de Imperiul Roman. Nu înțelegem exact cum au izbutit cuceritorii în cei numai 165 de ani de ocupație (106-271) nu doar să asimileze lingvistic populația din teritoriul cucerit, dar să convingă și așa-numiții daci liberi, rămași în afara imperiului, să renunțe la limba proprie și să adopte limba latină. Istoria ne arată că mai degrabă popoarele ocupate urăsc limba ocupanților. Însă în cazul dacilor, dacă această teorie ar fi adevărată, se

pare că a fost pe dos. Nu înțelegem nici de ce, odată adoptată limba cuceritorilor, daco-romanii s-au încăpățânat de-a lungul veacurilor să o păstreze în ciuda invaziilor ulterioare din partea avarilor, gepizilor, cumenilor, bulgarilor, slavilor, tătarilor, turcilor, ungarilor etc. Cealaltă teorie a originii susține că, dimpotrivă, nu romanii i-au asimilat pe daci, ci că dacii aveau deja o limbă apropiată, că latina este de fapt o limbă tracică. Asta ar explica de ce cucerirea romană nu a schimbat în fond mare lucru – atât dacii din teritoriile ocupate cât și dacii liberi doar au păstrat ceea ce aveau deja. Aceste narațiuni asupra originii nu sunt simple povești de spus la gura sobei – ele determină, conștient sau nu, raportarea noastră atât la tradiții cât și la civilizația occidentală la care suntem chemați să ne alăturăm: cei ce cred în originea noastră latină sunt de regulă înclinați să susțină fără rezerve aderarea la instituțiile euro-atlantice, în timp ce cealaltă parte le iau drept un blestem și o amenințare la adresa ființei naționale. Cu toții suntem, indiferent de mitul formator în care credem, mândri sau rușinați de existența acestor narațiuni explicative – mândria unora e rușinea celorlalți și invers.

Bineînțeles că aceste „sfâșieri”, aceste tendințe contradictorii se reflectă într-o sumedenie de atitudini. Complexele de inferioritate se amestecă cu pretențiile de superioritate.

Astfel, curentele noastre politice sunt și ele copii nereușite ale unor ideologii de import. „Progresiștii” de la noi preiau pe nedigerate lozinci și teme specifice unor țări occidentale foste posesoare de colonii. Acestea se potrivesc însă ca nuca în perete

Într-o provincie de margine/cum a fost mai mereu țara noastră – trebuie să faci mult acrobație logică pentru a-i forța pe români să se lepede de rasism sistemic împotriva populației de culoare sau pe femeile românce să adopte atitudini *hollywoodiene* de tip #metoo, în condițiile în care țara noastră a avut parte de regimuri fanariote sau de feministe de tipul Vitoria Lipan. Curentul progresist de la noi admiră *en gros* tot ce provine din Occident, de la autostrăzi și trenuri de mare viteză, până la parade gay și liberalizarea drogurilor. De partea cealaltă, avem și manifestări ale unui curent auto-intitulat conservator, care militează pentru păstrarea la grămadă a tuturor tradițiilor – de la portul popular, folclor și credințe religioase, până la superstiții și corupție. Pentru aceștia, tot ce sosește din Vest este, desigur, reprobabil.

De altfel, din multitudinea de partide politice apărute după revoluție (sau ce o fi fost în decembrie 1989), numai unul a înțeles în permanență sufletul românului mediu – unul singur a înțeles că acesta dorește să fie admirat și laudat de străini, fără a dori câtuși de puțin să se adapteze la stilul de viață și la valorile acestora. Pentru noi, șpaga, cumetriile, mișmașurile, înțelegerile făcute pe înserat, mica ciupeală, berea cu mici și atitudinea „merge și așa” au ținut mereu loc contractelor ferme bine încheiate și fără porțiță de scăpare. Ne-a fost și ne este mereu frică de o legislație coerentă care închide bine buclele, și de aceea legile și regulamentele noastre sunt prevăzute mereu cu excepții și note de subsol care să permită ocolirea lor, așa cum marile centre comerciale sunt dotate cu scări de incendiu. Spaima

de obligații ferme este adânc înrădăcinată în sufletul nostru colectiv, care a supraviețuit două mii de ani printre nenumăratele ocupații străine. Dar asta nu împiedică un partid aflat la putere, care dorește să impună vreo regulă stranie pentru a-și culege foloase de moment, să o justifice prin *formula magică* „așa se face și în alte țări”, care astupă gura oricărei opoziții.

Suntem scrupuloși în taxarea oului din cuiabar (cum propunea un cunoscut om politic acum câțiva ani), la folosirea timbrelor fiscale și a dosarelor cu șină – dar închidem ochii la jafuri de miliarde, la evaziuni fiscale uriașe, la contracte dubioase, despăduriri, vânzări de resurse naționale și alte combinații și inginerii ce i-ar face pe cei de pe Wall Street să fie invidioși – dacă cumva s-ar obosi să ne bage în seamă.

Îi admirăm pe vecinii care au câte un lider autoritar – cum ar fi Ungaria, Rusia sau Turcia –, dar *Doamne ferește* să avem și noi parte de așa ceva! Nu ne place însă nici când liderii politici sunt prea discreți sau absenți. Vrem ca șeful statului să apară la televizor, ca să putem să îl înjurăm și să avem pe cine să dăm vina când ne merge prost.

În relația cu străinii suntem la fel de contradictorii: de cele mai multe ori nici nu îi admirăm și nici nu îi disprețuim cu adevărat, dar ne folosim de bunele și relele acestora ca să ne putem certa între noi.

Vrem în Europa pentru că ne place să fim considerați aparținători ai lumii civilizate, dar nu cumva să ne ia cineva dreptul la porcul de Crăciun pârlit în băătăură.

Ne considerăm mai culți decât americanii, dar nu am fost în stare să dezvoltăm o clasă de mijloc

solidă și o școală de antreprenoriat competitivă. Cultura cu care ne mândrim este și ea ruptă în două: pe de-o parte, avem o cultură elitistă în jurul unor intelectuali care scriu cărți cu teme complexe, limbaj sofisticat și tiraj discret, pe care și le citesc între ei, iar pe de altă parte o cultură de masă de tip Robingo, a faptului divers, a amănuntului ne semnificativ – care, în afară de gâdilarea vanității față de vecinul de scară, nu ne ajută să înaintăm cu niciun centimetru în nici o direcție.

Ne batem cu pumnii în piept pentru Eminescu, din care abia știm câteva versuri stâlcite. Nu ne lăudăm cu cel autentic, cu poetul sărac și controversat din timpul vieții, pe care strămoșii noștri l-au trimis la balamuc, ci cu cel *post-mortem*, acela din statui și manuale, ca un avertisment pentru oricare dintre semenii noștri care ar îndrăzni să iasă din rând și să se arate mai deștept. Cu aceștia ne purtăm aspru, pentru că poartă vina de a fi încă în viață și deci nu pot fi validați.

Îi înjurăm pe exponenții culturali sau spirituali ai prezentului, pentru că au îndrăznit uneori să nu fie în acord cu părerile noastre, dovedind că de la liderii noștri așteptăm nici mai mult, nici mai puțin decât perfecțiunea idolilor: un idol care trebuie musai să ne confirme nouă prejudecățile, dar care la prima abatere devine bun de sacrificat.

Patriotismul nostru se manifestă cel mai tare pe stadioane, unde cântăm solemn, cu mâna la inimă, imnul de stat când joacă naționala, dar nu ezităm să facem afaceri suspecte din care țara pierde, dacă ne iese și nouă ceva.

Nici în privința religiei nu scăpăm de contraste:

suntem, conform statisticilor, cel mai evlavios popor din Europa, cu cele mai multe biserici la hectar, dar cifrele avorturilor și violența conjugală nu ne fac deloc cinste, iar pietatea noastră se încheie odată cu slujba de duminică, după care ne întoarcem răsufând ușurați la treburile noastre cotidiene fără să sesizăm vreo contradicție. Dumnezeu este, așa cum se știe, român de-al nostru și deci ne înțelege și ne iartă toate derapajele, iar de multe ori ne sare în ajutor și la politică.

Veți găsi câte puțin din toate acestea în volumul de față. Însă nu este vorba de vreun studiu cu pretenții academice. E, mai degrabă, o colecție de impresii, gânduri, ofuri și uimiri, adunate de autor de-a lungul anilor trăiți atât „afară”, cât și în țară. Este mult mai mult decât un inventar al viciilor și calităților noastre: este o invitație la a ne privi cinstit în oglindă, pentru a ne vedea așa cum suntem, cu bune și rele. Am convingerea că vindecarea nu poate porni decât de la asumarea realității. Până nu admitem că „ăștia suntem”, că posedăm în mod individual și colectiv toate tendințele pomenite aici, bune și rele, nu vom putea percepe „sufletul tricolor” cu toate nuanțele sale.

Chiar dacă poate părea aspru pe alocuri, textul nu este motivat de dispreț. De altfel, nu iubesc prea tare interpretările reduționiste asupra evenimentelor, care reduc totul la două categorii (bun/rău). Mă bucură mult mai mult varietatea și complexitatea pe care culorile drapelului național le exprimă atât de bine. „Tricolorul în alb și negru” este un mesaj de dragoste, o invitație la a face efortul de a ne ridica deasupra contradicțiilor și conflictelor, de a ne

LIBRIS | We know books

înțelege unii pe alții, de a ne iubi țara și poporul așa cum sunt, în mod necondiționat, la fel cum Creatorul a ales să privească toată lucrarea sa și să o declare „foarte bună” – Geneza 1.27.

Textele incluse aici, scrise de-a lungul ultimilor ani, cu diferite ocazii, se adresează tuturor românilor – din țară sau din diaspora, de stânga sau de dreapta. Citindu-le, unii se vor revolta, alții se vor amuza. Unii vor înjura autorul (inevitabil!), în timp ce alții se vor privi în oglindă și îi vor da nițel dreptate. Unii se vor simți mai deștepți, unii mai rușinați, alții mai mândri. Este posibil ca aceste texte să vă adâncească acel sentiment straniu – că deopotrivă aparțineți și sunteți total străini de propriul popor, pe care-l iubiți și îl urâți simultan. Sunt mulțumit dacă volumul va genera reacții – de orice fel. Nimic nu e mai descurajator pentru un autor să constate că o carte la care a depus efort și suflet este ignorată. Sper să nu fie cazul cu cea de aici. Țineți cont însă că textele acestea sunt personale și subiective, nu generale și obiective. Nu am scris un curs universitar sau un manual, ci doar o serie de impresii și mărturii.

Vă urez o lectură plăcută, cu mintea și sufletul deschise. Vă recomand să țineți pe aproape batista și analgezicele – este posibil să plângeți sau să râdeți, după cum bate lumina pe paginile cărții...